

J. W. Rosłon

"Die Weisheit Israels", Albert Strobel, Aschaffenburg 1967 : [recenzja]

Collectanea Theologica 38/4, 210-212

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

chrztem i Eucharystią. Przez sakramenty te zyskujemy wspólnotę z ukrzyżowanym i zmartwychwstałym Panem (Rz 6, 3—11; 1 Kor 10, 16—21).

Willems omawia spotkanie człowieka z Jezusem Chrystusem w Eucharystii sprawowanej w Kościele. Przedstawiając Kościół jako wydarzenie zbawcze podaje pogłębioną interpretację uchwał II Soboru Watykańskiego dotyczących pojmowania Kościoła.

KS. HENRYK BOGACKI SJ, WARSZAWA

GILBERT BOUWMAN, *Das dritte Evangelium. Einübung in die formgeschichtliche Methode*, tłum. z holenderskiego Hugo Zulauf, Düsseldorf 1968, Patmos—Verlag, s. 184.

G. Bouwman, holenderski profesor egzegezy Nowego Testamentu na katolickim wydziale teologicznym w Tilburgu, koncentruje swe badania naukowe wokół literackiej spuścizny św. Łukasza. W ostatnim dziele do Ewangelii św. Łukasza stosuje metodę rozwoju form literackich (*formgeschichtliche Methode*). Opiera się na wskazaniach instrukcji *De historica Evangeliorum veritate*, wydanej przez Komisję Biblijną w r. 1964, która posługując się zwykłymi w takiej sprawie zastrzeżeniami dozwala stosować tę metodę „w celu pełniejszego zrozumienia Ewangelii”.

Książka jest niezwykle interesująca już jako konkretny przykład zastosowania *Formgeschichte* przez badacza katolickiego. Jeszcze bardziej zacieka wia zasadnicza teza autora, że św. Łukasz około r. 63 napisał Dzieje Apostolskie, a powstanie Ewangelii przypada na okres późniejszy, gdzieś na lata 80—90. Zdaniem Bouwmana św. Łukasz podejmuje w Ewangelii problemy charakterystyczne właśnie dla tego okresu, kiedy odwleka się nadejście paruzji, a chrześcijan interesuje kwestia ubóstwa, cierpienia i śmierci, zjawisk pseudocharyzmatycznych, nowego faryzajzmu itp. Autor potrafi przedstawić zagadnienia w sposób żywy, stale akcentując wnioski, jakie płyną z Łukaszowej Ewangelii dla życia Kościoła współczesnego.

Interesujące studium Bouwmana niewątpliwie wywoła dyskusje wśród biblistów, gdyż stawia tezę odbiegającą od utartych poglądów i pragnie rzucić nowe światło dla rozwiązania tzw. kwestii synoptycznej.

KS. HENRYK BOGACKI SJ, WARSZAWA

ALBERT STROBEL, *Die Weisheit Israels*, Aschaffenburg 1967, Paul Pattloch Verlag, s. 123.

Encyklopedyczne wydawnictwo *Der Christ in der Welt* ma na celu dać czytelnikom pogląd na pozycję chrześcijaństwa w dzisiejszym świecie. Współpracują przy tym wydawnictwie autorzy francuscy i niemieccy pod kierunkiem doradczym Jana Hirschmanna SJ. Tomik zatytułowany *Die Weisheit Israels* jest piątym z serii biblijnej i stanowi wprowadzenie do pięciu ksiąg sapiencjalnych Starego Testamentu (Przysłów, Hioba, Koheleta, Syracha i Mądrości). Właściwe omówienie zagadnień właściwych każdej z nich poprzedzone zostało ogólnymi wiadomościami o mądrości i sapiencjalnej twórczości hebrajskiej. Tytuł całego tomiku jest identyczny z tytułem tego pierwszego wprowadzającego rozdziału, ale wskazuje też na tematyczne potraktowanie wszystkich pięciu ksiąg właśnie pod kątem rozwoju idei mądrości w nich zawartej. Już sam tytuł każdego rozdziału, począwszy od rozdz. III, podaje zasadniczy profil mądrości w omawianej w danym rozdziale księdze.

I tak księga Przysłów — to poszukiwanie szczęścia ludzkiego. Mądrość, o której tu mowa, jest w pierwszym rzędzie sztuką urządzenia sobie szczęśliwego życia, zwłaszcza obracając się na dworze królewskim. Księga Hioba — to obraz człowieka sprawiedliwego, który jest ciężko doświadczany i w obronie swej niewinności, przeciwko powszechnie wyznawanej teorii o szczęściu ziemskim ludzi pobożnych i karaniu przez Boga grzeszników, staje do tytanicznych zapasów z samym Bogiem. Myślą przewodnią a zarazem swoistym rodzajem mądrości księgi Koheleta jest wskazywanie „złotego środka” w używaniu świata wobec przekonania o przemijalności i znikomości wszystkiego, co człowiek może zdobyć na ziemi przy niepewności losu pośmiertnego. Jeśli ta księga ma wydzwięk pesymistyczny, to przeciwnie dzieło Ben Syracha zwane krótko księgą Syracha tchnie optymizmem, bowiem ukazuje przekonującego, że człowiek, który poszukuje szczęścia, znajdzie zaspokojenie w mądrości izraelskiej, której najwzruszającym wyrazem jest Prawo Mojżeszowe. Wreszcie w księdze Mądrości idee sapiencjalne osiągnęły swój szczyt starotestamentowy w stwierdzeniu, że mądrość prowadzi do wiecznego szczęścia. Nie rozwiązany w poprzednich księgach, aczkolwiek postawiony w całej swej powadze problem odpłaty i cierpienia sprawiedliwych znajduje tu o tyle rozwiązanie, że wyrównanie sprawiedliwości przenosi się w zaświaty, a cierpienie ukazane zostało jako próba wybranych zapewniająca obcowanie z Bogiem w nieśmiertelności.

Stosowana przez autora metoda ilustrowania zwięzłych i rzeczowych wywodów przytaczanymi w pełnym brzmieniu tekstami (tłumaczenie niemieckie V. Hampa i M. Stenzela z *Das Alte Testament*, Paul Patloch Verlag, Aschaffenburg dokonane z tekstów hebrajskich i greckich) trafnie dobranymi i krótkimi bardzo ułatwia lekturę dziełka, ożywia wywód teoretyczny i sprawia, że książka przestaje być suchym i nudnym podręcznikiem introdukcji biblijnej, jakich jest wiele, a staje się niemal dziełem literackim. W *Die Weisheit Israels* znajdziemy wszystko, co stanowi zazwyczaj przedmiot wprowadzenia szczegółowego do ksiąg biblijnych, a więc wiadomości o autorze, celu, okolicznościach napisania i formie księgi, o jej treści i wkładzie doktrynalnym w teologię biblijną, oraz wyjaśnienie trudniejszych problemów w niej poruszanych, ale to wszystko podane jest jakby mimochodem w trakcie objaśniania treści czy wskazywania na istotne problemy sapiencjalne. Także i w omawianiu treści ksiąg autor nie trzyma się sztywnych schematów i gotów jest odstępować od kolejności rozdziałów księgi, by uwydatnić lepiej rozwój pojęcia mądrości i specyficzny jej charakter w tej czy innej z ksiąg. Nie traktuje ich też osobno, ale jako różne stadia czy etapy w ciągłym rozwoju objawienia sapiencjalnego przyporządkowanego z kolei progresywnemu odsłanianiu zbawczego planu Bożego. Nawiązuje więc często do rozwiązań w innych księgach już omawianych, porównuje je między sobą, by czytelnik łatwo zorientował się, na jakim etapie rozwoju objawienia na temat mądrości ma umieścić ideę aktualnie omawianego hagiografa. Nie należy szukać u autora nowych odkrywczych rzeczy, bowiem z samego celu wydawnictwa wynika, że to jest synteza aktualnego stanu wiedzy. Ten cel książka tu omawiana spełnia w wyznaczonym sobie zakresie. Ażeby czytelnik mógł pogłębić otrzymane wiadomości w osobistym studium, na końcu poszczególnych paragrafów podawana jest literatura zagadnienia, uwzględniająca kilka nowszych pozycji w języku niemieckim, francuskim i angielskim. Ponadto na końcu dziełka umieszczono literaturę do każdego z rozdziałów doprowadzoną do 1967 r. włącznie. Ze starszych publikacji (nawet z 1912 r.) wzmiankowane są te, które wciąż zachowują swoją wartość. Jest ich niewiele (maksimum 11 do pierwszego rozdziału, poza tym przeciętnie około sześciu), ale starannie dobrane. Pożyteczny jest też wykaz miejsc Pisma św. cytowanych lub tylko wspomnianych, oraz indeks wzmiankowanych autorów i innych osób.

Tego rodzaju seria wprowadzeń do ksiąg świętych, jak omawiana tu pozycja z serii *Der Christ in der Welt*, obliczona na podnoszenie znajomości Pisma św. u przeciętnie inteligentnych czytelników przydałaby się bardzo w języku polskim, choćby na razie w formie tłumaczenia z języków obcych, dopóki nie wypracuje się czegoś w tym stylu oryginalnego po polsku.

O. J. W. ROSŁON OFMConv., WARSZAWA

WALTER KASPER, *Die Methoden der Dogmatik. Einheit und Vielheit*, München 1967, Kösel Verlag, s. 87.

Wśród pytań postawionych przez Vaticanum II jedno z pierwszych jest pytanie o właściwą metodę teologiczną. Nie zostało ono wprawdzie sformułowane wyraźnie, ale było ściśle związane z całym nastawieniem soboru, który mimo swego pastoralnego charakteru, a może właśnie na skutek niego, przyniósł głębokie odnowienie nauki katolickiej. Małą książeczkę Kaspera, która jest tylko poszerzonym referatem, należy rozumieć jako przyczynek do tego doktrynalnego odnowienia.

Wszelka reforma rozpoczyna się od krytyki stanu dotychczasowego. Autor też w sposób umiarkowany i rzeczowy przeprowadza krytykę metody, jaka rozwinęła się w teologii katolickiej w ciągu ostatnich dwustu lat. Za jej zasadniczy błąd uważa rozdział między aspektem racjonalnym a historycznym tej metody, co w konsekwencji dało podział na teologię spekulatywną i pozytywną. Spekulacja teologiczna nie miała należytego oparcia w źródłach, a świadectwa historyczne były jednostronnie wykorzystywane dla udowodnienia z góry powziętych tez.

Sobór wprowadził tu radykalną zmianę perspektyw. Uwydatnił pojęcie Kościoła pielgrzymującego i służącego światu, które rzutuje na funkcję teologii mającej uczestniczyć w misyjnym zadaniu Kościoła. Teologia dogmatyczna znajduje się zatem między dwoma biegunami: jej punktem wyjścia jest słowo Boże dokładnie zbadane przy pomocy metod egzegetycznych; jej celem: by słowo było zrozumiałe, możliwe do zrealizowania i skuteczne w dzisiejszych czasach. Dlatego też teologia dogmatyczna, w przeciwieństwie do egzegezy, powinna badać słowo Boże pod kątem widzenia pytań, które stawia dzisiejsza rzeczywistość. Określenia Urzędu Nauczycielskiego nie są więc punktem wyjścia dla analizy dogmatycznej, ale wynikiem realizacji zadań teologii w różnych historycznych okresach, w których były potrzebne takie czy inne określenia dogmatyczne. Autor szczegółowo wyjaśnia, że nie oznacza to relatywizmu dogmatycznego.

Na tym tle Kasper stara się bliżej rozwinąć funkcję historyczną i spekulatywną teologii. Pierwsza z nich polega na analizie całego bogactwa świadectw historycznych bez uprzedzeń, nie pomijając duchowej sytuacji, w której były wypowiedziane, uwzględniając rozwój problematyki. Tego rodzaju podejście posłuży nie tylko do wyodrębnienia zawartości wiary jako *fides quae creditur*, ale do pogłębienia jej zrozumienia czyli *intellectus fidei*. Strona spekulatywna teologii natomiast powinna bardziej uwzględniać fakt, że metafizyka nie może być całkiem ahistoryczna. Jej zadaniem jest integracja poszczególnych prawd wiary w jedno eschatologiczne misterium Chrystusa realizujące się historycznie. Fakty historii zbawienia, jak na przykład krzyż Chrystusowy, winna teologia przedstawiać jako konkretną realizację tych zapowiedzi i nadziei, które charakteryzują każdą historię.

W swoich końcowych wnioskach autor wykazuje fałszywość podziału na teologię spekulatywną i pozytywną. Myślenie historyczne w teologii musi być teologicznie inspirowane, myślenie spekulatywne musi być rozumiane jako historyczne i konkretne.